
HYVIS-SROI

Mielenterveysyhdistys Hyvis ry:n sosiaalinen tuotto

ry on **PORI**lainen

, jota on

Tämän SROI-arvioinnin yhteistyössä Hyviksen kanssa toteutti

Kuntoutussäätiö

vuonna 2019.

SISÄLLYS

Alkusanat.....	3
Mikä SROI?	4
Hyvis ja sen liittolaiset.....	5
Mallintaminen ja tietojen keruu	6
Ovatko avustukset sosiaalinen investointi?	6
Panokset tuloslaskelmasta.....	6
Sosiaalinen tuotto kahdelta kantilta	7
Jäsenkysely kertoo positiivisesta muutoksesta	9
Vuosikertomus kuvaa toiminnan kirjoa	9
Laskeminen	11
Mitä tämä maksaisi?	11
Kaupunki ilman Hyvistä?	14
Tulokset.....	15
Vaikutusta vähentävät tekijät	16
SROI-luvut	16
Herkkyyshanalyysi	18
Johtopäätökset ja pohdinta	20
Kirjallisuutta	22
Kuviot ja taulukot	
Kuvio 1. SROI-prosessin vaiheet Klemelää (2017) mukailleen	4
Kuvio 2: Hyvis ry:n sidosryhmiä	5
Kuvio 3. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa, %-osuus Hyviksen jäsenkyselyn vastaajista	9
Taulukko: yksinkertaistettu vaikutuskartta	15

ALKUSANAT

Porin Mielenterveysyhdistys Hyvis ry on vuonna 1971 perustettu järjestö, joka tarjoaa matalan kynnyksen toimintaa mielenterveysongelmia itse kokeneille, päihdekuntoutujille ja yksinäisille. Kävijät ovat suurimmaksi osaksi keksi-ikäisiä ja osa jo vanhuuseläkeikäisiä. Toiminnassa tärkeintä on kävijöiden keskinäinen vertaistuki ja *sitoutumattomuus*, mikä tarkoittaa sitä, että kävijät itse päättävät tulemisistaan ja menemisistään.

SROI-lyhenne tulee sanoista *Social Return On Investment* eli suomennettuna investoinnin sosiaalinen tuotto. Sosiaalinen tai yhteiskunnallinen tuotto tarkoittaa sellaista arvoa, jota tavanomaisesti ei ilmaista rahassa. SROI on arviointimenetelmä, jolla tällaista ei-rahallista hyötyä on mitattu ja arvotettu parin vuosikymmenen ajan etenkin Iso-Britanniassa mutta myös muualla. Suomeen SROI-arviointi on rantautunut viime vuosina. Suomenkielisen SROI-oppaan on julkaissut Suomen sosiaali- ja terveys ry SOSTE.¹

SROI-arvioinnin avulla tuodaan esiin esimerkiksi sote-järjestöjen toiminnan vaikutuksia ja voidaan nostaa niiden toiminnan arvostus lähemmäs niiden arvoa vastaavaa tasoa. Tämän Porin mielenterveysyhdistys Hyvis ry:n Hyvän mielen talon toiminnasta tehdyn SROI-arvioinnin on toteuttanut Timo Ilomäki Kuntoutussäätiön SROI-tiimistä.

¹Oppaan esikuva on brittiläisen Social Value UK:n *A Guide to Social Return On Investment*, jonka uusin painos on vuodelta 2012
<http://www.socialvalueuk.org/app/uploads/2016/03/The%20Guide%20to%20Social%20Return%20on%20Investment%202015.pdf>

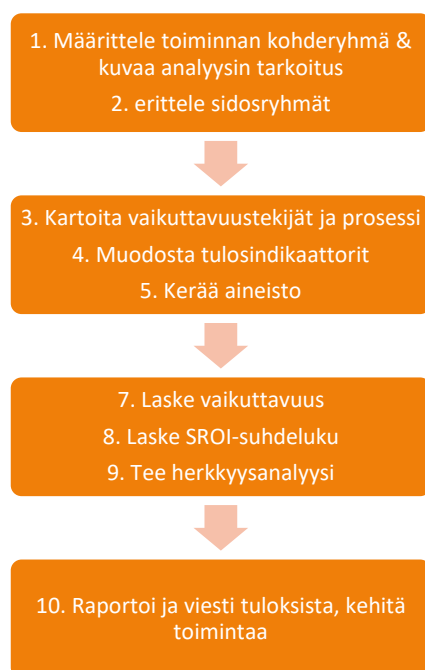
MIKÄ SROI?

SROI-arvioinnin tausta on sosiaalisessa kirjanpidossa ja kustannus-hyöty-analyysissä (KHA). SROI-arviointityökalun avulla selvitetään ja rahamääräistetään arvioitavan kohteen tuottamia hyötyjä, joita sitten verrataan toiminnan tai esimerkiksi hankkeen kustannuksiin. Tuloksena on SROI-suhdeluku, toiminnan hyötysten ja kustannusten osamäärä. Luku kuvaa ikään kuin sitä, kuinka monta euroa toimintaan sijoitettu euro tuottaa takaisin.

$$SROI = \frac{\text{rahamääräistetyt hyödyt}}{\text{hankkeen kustannukset}}$$

SROI-oppaan mukaan SROI ei kuitenkaan saa olla pelkkää suhdeluvun mekaanista laskemista. Sen lisäksi on ”tuotava esille organisaation tai projektin toiminnan prosessi”², ja lopputuloksen lisäksi merkityksellistä on myös se, mitä tehdään ja miten tehdään.

SROI:ta on kahta tyyppiä: arvioiva (evaluative) SROI, josta SOSTE:n oppaassa käytetään myös ilmausta ”taaksepäin katsova”, sekä ”eteenpäin katsova” (forecast) eli ennakoiva SROI. Tässä raportissa tehdään arvioiva SROI. Arvioinnissa tarkastellaan Porin mielenterveysyhdistys Hyvis ry:n toteutunutta toimintaa vuonna 2018 käytettävissä olevien tietojen perusteella.

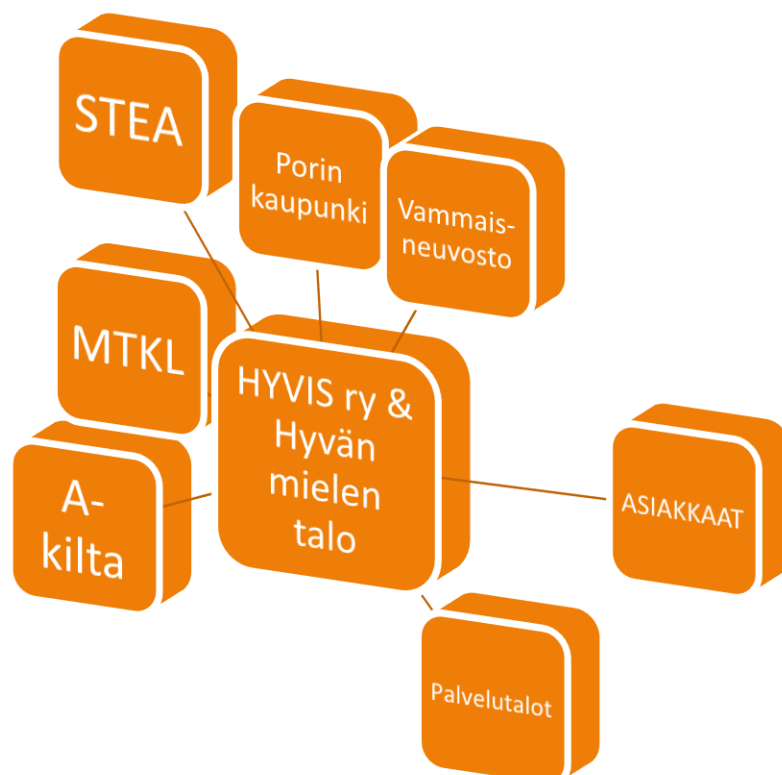
Kuvio 1. SROI-prosessin vaiheet Klemelää (2017) mukailleen

² <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/12/sroi-arviointimenetelma-soste.pdf>

HYVIS JA SEN LIITTOLAISET

SROI-arviointi alkaa toiminnan kohteen määrittelyllä, jota seuraa arvioitavan kohteen sidosryhmien kartoitus. Hyviksellä on useita sidosryhmiä, mutta SROI-arvioinnin kannalta keskeisiä ovat ensinnäkin rahoittajat: STEA, Porin kaupunki sekä Porin vammaisneuvosto. Hyvis on osa Mielenterveyden keskusliittoa (MTKL), sekä mahdollisesti myös muita erilaisia konsortioita, mutta analyysin kannalta ne eivät ole keskeisiä (MTKL siis on mukana, kuten kuvasta alla nähdään). Muita sidosryhmiä ovat esimerkiksi paikallinen A-kilta, jonka kanssa Hyvis toteuttaa koulujen ylijäämäruoan jakelua; koulut, joilta ylijäämäruokaa saadaan; muut oppilaitokset, esimerkiksi ammattikorkeakoulu, jonka opetussuunnitelmaan kuuluvia harjoitteluja on suoritettu Hyvän mielen talolla; alueen muut mielenterveystoimijat ja myös palvelutalot.

Sidosryhmät on lueteltu kuviossa 2. Hyviksen yläpuolella ovat ikään kuin sidosryhmät, joilta Hyvis saa rahoitusta, ja alapuolella tai samalla tasolla muut yhteistyökumppanit. Oikealla kuviossa ovat Hyviksen tärkein sidosryhmä: sen asiakkaat ja jäsenet, joihin toiminnan vaikutukset etupäässä kohdistuvat. Seuraavaksi pohditaan, kuinka asiakkaille suunnatun mielenterveystyön arvoa tulisi mallintaa.

Kuvio 2: Hyvis ry:n sidosryhmiä

MALLINTAMINEN JA TIETOJEN KERUU

Tässä luvussa esitellään toteutettu SROI-analyysi vaihe vaiheelta. Ensin käydään lyhyesti läpi SROI-yhtälön nimittäjä, eli kustannukset, tai se sosiaalinen investointi, jota Hyviksen toiminnan rahoittaminen tarkoittaa. Sitten käydään seikkaperäisemmin läpi Hyviksen tuottamat yhteiskunnalliset hyödyt, toisin sanoen yhtälön osoittaja.

Ovatko avustukset sosiaalinen investointi?

Hyvän mielen talon toimintaa rahoitetaan pääosin STEA:n veikkausvoittovaroista maksettavalla kohdennetulla avustuksella, mutta myös Porin kaupunki sekä Porin Vammaisneuvosto maksavat Hyvikselle avustuksia. Tämän lisäksi Hyviksen tulot koostuvat esimerkiksi jäsen- ja osallistumismaksuista sekä varainhankinnasta. STEAn, Porin kaupungin ja vammaisneuvoston avustukset ovat kuitenkin suurin erä ja se osa Hyviksen rahavirroista, joka tässä yhteydessä lasketaan panokseksi tai investoinniksi.

On harmittavan yleistä ajatella järjestöjen tai ylipäänsä sote-sektorin menoja vain kulueränä sen sijaan, että ne voitaisiin nähdä sosiaalisena *investointina*³. Jorma Sipilän mukaan sosiaalinen investointi on investoimista ihmisiin, jotka eivät voi investoida itseensä. Euroopan komission määritelmän mukaan sosiaalinen investointi, esimerkiksi koulutus tai terveydenhuolto, on politiikkaa, jolla pyritään vahvistamaan ihmisten taitoja ja kapasiteetteja. Kaikki eivät toki ole yhtä mieltä siitä, kannattaako tässä yhteydessä puhua investoinneista, sillä tiukan taloustieteellisessä mielessä investointi on menoerä – ei suoraan kulutukseen vaan – hyödykkeisiin, joita käytetään tulevaisuuden tuotannon kasvattamiseen. Periaatteessahan kyse voi olla investoinnista niin sanottuun inhimilliseen pääomaan? Tämä on keskustelu, josta kiinnostuneille riittää pohdittavaa (ks. lähteet raportin lopussa).

Ainakin sekä investointiin että sosiaaliseen investointiin liittyy ajattelu pidemmällä aikaperspektiivillä. Myös SROI-analyseissa saatetaan tarkastella pidemmän aikavälin tuottoja suhteessa sijoitettuihin panoksiin. Tässä yhteydessä avustukset ovat kuitenkin vuosittaisia. Useamman vuoden avustukset voitaisiin toki summata yhteen, mutta silloin täytyisi arvioida myös pidemmän aikavälin hyötyjä. Tässä analyysissä tarkastellaan vain yhden vuoden periodia niin investointien eli panosten kuin tuotostenkin suhteen. Ajallisen perspektiivin pidentämiseen palataan vielä Pohdinta -luvussa.

Panokset tuloslaskelmasta

HYVIS ry:n vuonna 2018 saama Hyvän mielen talon toimintaan kohdennettu avustus oli suuruudeltaan 131 tuhatta euroa. Tässä analyysissä huomioon otettavat avustukset jakautuivat siis siten, että STEAn

³ https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2019/05/KSS_Puhakka_web.pdf

kohdennetun avustuksen osuus oli summasta 87 %, Porin kaupungin osuus noin 13 % ja Porin Vammaisneuvoston osuus hieman alle 0,5 %.

Analyysissä on hyödynnetty Hyvis ry:n tuloslaskelmaa koskien tilikautta 1.1.-31.12.2018. Pääsy tällaiseen tietoon auttoi SROI-analyysissä merkittävästi.

Joitakin tuloslaskelman tietoja oli tarpeellista käyttää kustannusten arvioinnin lisäksi, tai sijasta, hyötyjen arvioinnissa. Käydään ne läpi ennen siirtymistä varsinaisiin sijaismuuttujiin (proxyihin) joista sosiaalinen tuotto tässä analyysissä muodostuu. Mainitun kaltaisia ”menopuolen tuloja” olivat:

- ulkomaan matkakulut: kahta yhdistyksen ulkomaille tekemää risteilymatkaa ei arvioitu sijaismuuttujien avulla vaan niiden katsottiin tuottavan asiakkaille hyötyä yksi yhteen niistä aiheutuneiden kustannusten kanssa. Jäsenten omat maksut vähennettiin näiden matkojen tuottamista hyödyistä (ns. syrjäyttämisaikutus)
- virkistystoiminnan kulut: koska suoraa vastinetta mielenterveysyhdistyksen pikkujouluille ja vappujuhille ei periaatteessa ole, on käytännöllisempää käyttää niiden sijaismuuttujana järjestön omia virkistyskuluja. Kyseessä on vain 1 % kokonaistuotosta, joten tällä valinnalla ei ole suurta merkitystä kokonaisuuden kannalta.
- muut varainhankinnan tuotot: Pieni ele -keräyksestä saaduista tuotoista puolet lahjoitettiin Mielenterveyden keskusliitolle. Tämä osuus voidaan katsoa suoraan yhteiskunnalliseksi tuotoksi. Toinen puolikas meni Hyvikselle itselleen, mutta sitä ei katsota investoinniksi.

SOSIAALINEN TUOTTO KAHDELTA KANTILTA

Kun arvioidaan Hyvis ry:n tai minkä tahansa sote-järjestön toimintaa, on olennaista hahmottaa se päämäärä tai tavoiteltu vaikutus, johon toiminnalla pyritään. Hyviksen toiminnan päämääränä on järjestön kotisivujen kuvauksen mukaan⁴

”edistää mielenterveyttä, yhdistää ja aktivoida kotikunnan ja lähikuntien alueella asuvia mielenterveyskuntoutujia, kehittää mielenterveyspalvelujen saatavuutta, laatua ja tasoa sekä erityisesti tehdä ennaltaehkäisevää työtä mielenterveyden alueella.”

Käytännössä kaikki yllä mainitut tavoitteet ovat kannatettavuudestaan huolimatta hankalia mitata ja todentaa, vaikka niin mielenterveyden indikaattoreista kuin palveluiden saatavuudesta löytyy myös alueellista tilastotietoa. Esimerkiksi Satakunnassa hoitopaikkaan riittävän nopeasti yhteyden saaneiden osuus on aavistuksen maan keskiarvoa matalampi, mutta toisaalta niin on myös

⁴ <http://porinhyvis.fi/yhdistys/>

psykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus väestöstä (10,1 %)⁵. Ennaltaehkäisevällä työllä voidaan vaikuttaa merkittävästi, mutta ennaltaehkäisevän mielenterveystyön vaikuttavuutta on usein haastavampaa mitata kuin perusterveydenhuollon, esimerkiksi erilaisten seulontojen, vaikuttavuutta.

Oman ongelmansa muodostaa myös se seikka, ettei esimerkiksi matalan kynnyksen toimipaikoissa välttämättä ole tarkoituksenmukaista kuormittaa kävijöitä toistuvilla kyselyillä tai mittauksilla. Kun ihmisiä saadaan järjestölähtöisen mielenterveystyön piiriin, niin sanotusti kynnyksen yli, on hyvä saada heidät pysymään sisällä. Hyviksen jäsenet ovat pitkin vuotta antaneet palautetta esimerkiksi tapahtumista ja retkistä, sekä vastanneet ryhmätoimintaa koskeviin kyselyihin ja kerran vuodessa kerättyyn jäsenkyselyyn. Teimme Kuntoutussäätiön SROI-tiimin ja Hyviksen kanssa asiaa pohdittuamme päätöksen, ettei kävijöitä kuormiteta ylimääräisellä SROI:hin liittyvällä kyselyllä (esim. maksuhalukkuus tms. arvottaminen) vaan SROI muodostetaan käytettävissä olevien tietojen perusteella.

Tässä raportissa hahmotellaan Hyviksen toiminnan, eli ehkäisevän mielenterveystyön, arvoa kahdesta eri lähtökohdasta. Molempien lähestymistapojen oletuksena on, että yhteiskunnalla on jokin *maksuhalukkuus* tällaisten palveluiden suhteen. SROI-analyysissä vakiintunut lähestymistapa (1) on niin sanottujen sijaismuuttujien eli *proxyjen* käyttö. Proxy-näkökulmassa verrataan Hyviksen tuottamia asioita tilanteeseen, jossa asiakkaat joutuisivat joko itse hankkimaan vastaavat palvelut, tai vastaava palvelu järjestettäisiin markkinaehtoisesti. Vuosikertomus ja tilinpäätös toimivat tämän lähestymistavan tukena.

Toinen näkökulma (2) tai tapa on verrata Hyviksen tuottamia muutoksia esimerkiksi asiakkaiden sosiaalisten suhteiden kehityksessä tai muuta positiivista muutosta tilanteeseen, jossa joku muu (järjestö)taho järjestäisi samantyyppistä toimintaa pyrkien samoihin lopputuloksiin. Tässä näkökulmassa Hyvis ry ikään kuin ”katoaa olemasta”, ja toimintaa paikataan samankaltaisella toiminnalla. Tässäkin lähestymistavassa vaihtoehto ei siis ole, ettei yhteiskunta järjestäisi ehkäisevää mielenterveystyötä millään tavalla. Lähestymistapa, jossa verrataan vain tuloksia ja kustannuksia, on suoraviivaisempi kuin proxy-näkökulma, jossa kaikkia mahdollisia toimintoja arvotetaan erikseen.

Karkeasti ottaen lähestymistapa 1 muistuttaa enemmän kustannus-hyöty -analyysiä (KHA), sillä siinä mahdollisimman suuri osa hyödyistä pyritään rahamääräistämään – ja tapa 2 muistuttaa enemmän

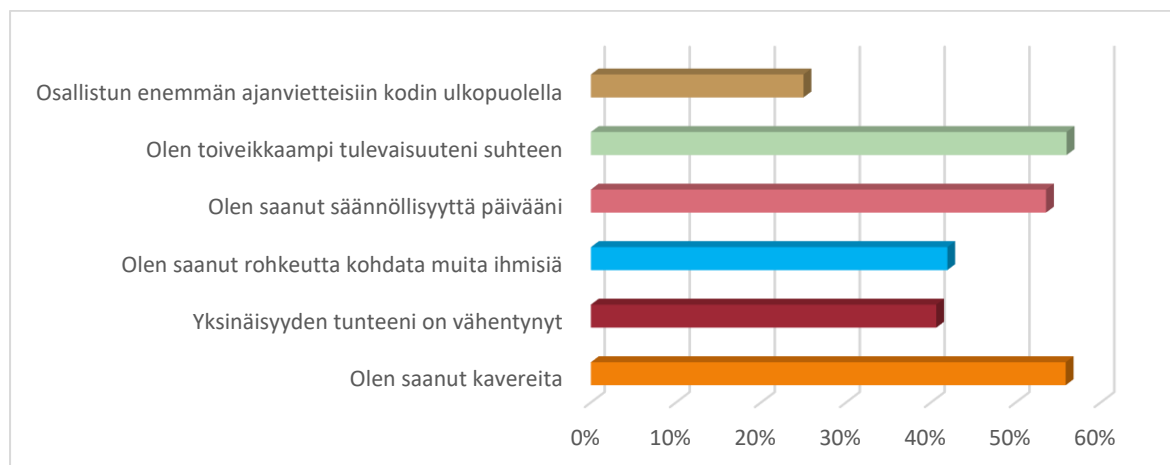
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbMMLLWTTEAAA==®ion=s07MtDYpAAA=&year=sy6rBAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201802280718>

kustannus-vaikuttavuusanalyysiä (KVA), jossa rahamääräisesti vertaillaan vain kustannuksia. Molemmista lähestymistavoissa on omat heikkoutensa ja vahvuutensa.

Jäsenkysely kertoo positiivisesta muutoksesta

Hyvis ry teettää toiminnastaan kerran vuodessa jäsenkyselyn, jonka saimme Kuntoutussäätiön SROI-tiimissä käyttöömmme. Kävijäkyselyssä kysyttiin taustatietojen (ikäryhmä ja sukupuoli) ja käyntitiheyden (kuinka usein) lisäksi esimerkiksi jäsenten tärkeimmiksi kokemista Hyviksen toiminnoista, sekä pyydettiin vastaamaan väittämiin, jotka on kuvattu kuviossa 3 alla. Lisäksi kartoitettiin asioita, joita Hyvän mielen talo on tuonut asiakkaiden elämään.

Arvottamisen kannalta olennaista on painottaa niitä asioita, joita asiakkaat itse pitävät arvokkaina. Jäsenkyselyssä Hyviksen kävijöistä suurin osa piti tärkeimpänä antina saamaansa vertaistukea, alehintaan tarjottua lounasta sekä hävikkiruoan jakelua, kutakin piti tärkeänä noin 60 % vastaajista. Jäsenkyselyn tulosten lisäksi positiivisesta muutoksesta kertoo myös Hyviksen kävijämäärä, joka kasvoi reilun 21 % toimintavuonna 2018.

Kuvio 3. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa, %-osuus Hyviksen jäsenkyselyn vastaajista

Vuosikertomus kuvaa toiminnan kirjoa

Tuloslaskelman lisäksi SROI-arvioinnin keskeisenä lähteenä oli Hyviksen vuosikertomus. Vuosikertomus oli etenkin sijaismuuttuja- eli proxy-näkökulman apuna. Vuosikertomuksen perusteella Hyviksen ydintoiminta voidaan jakaa sosiaalisen tuoton kannalta seuraaviin osioihin:

1. Hyvän mielen talon aukiolo yleensä: 6 päivää viikossa aukioloa, kävijämäärässä tapahtunut kasvua 21 % edellisvuoteen verrattuna.
2. Virkistysryhmät: yhdeksän erilaista virkistysryhmää; voimavararyhmä, juttelupiiri, naisten ryhmä, karaoke, levyraati, onnenpyörä, tietovisa, bingo ja vinyylilevyt.
3. Vertaisryhmät: mieli maasta, kaksisuuntaiset, skitsofrenia, moniääniset ja erityisherät.

4. Liikuntaryhmät: sähly, vesijumppa, rentoutus.
5. Tapahtumat: tapahtumia oli mahdollisesti enemmän, mutta tämä analyysi perustuu 17 tapahtuman arvottamiseen.
6. Retket: 14 retkeä, joista kaksi Viroon.
7. Keittiötoiminta, hävikkiruoka ja ruoan jakelu: arkipäivisin myyty edullinen lounas, joka toinen lauantai järjestetty hävikkibrunssi sekä – ei varsinaisesti keittiötoimintaa, mutta – paikallisen A-killan kanssa järjestetty koulujen ylijäämäruoan jakelu ja kotiinkuljetus.

Näiden lisäksi yhteiskunnallinen tuotto koostuu:

- Asiakkaiden aktivoitumisen tuottamasta hyödystä, kun palvelutalot välttävät sanktiomaksuja. Porin kaupungin päihde- ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden kilpailutuksen myötä alueen palvelutaloille on asetettu tavoite asumisyksiköiden ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta. Tämän seurauksena Hyviksen kävijämäärät ovat lisääntyneet.
- Tärkeä osa SROI-arviointia on myös ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen. Hyviksen toiminnassa on ainakin kaksi resurssien kannalta säästävää elementtiä: hävikkiruokabrunssi ja koulujen ylijäämäruoan jakelu. Säästöt syntyvät vältetystä biojätteestä ja (vältetyn ylimääräisen) ruoantuotannon hiilidioksidipäästöistä.

LASKEMINEN

MITÄ TÄMÄ MAKSAISI?

Käydään nyt seikkaperäisemmin läpi toiminnan vaikutuksia kuvaavia sijaismuuttujia eli proxyjä. Sijaismuuttujiin perustuvassa lähestymistavassa toimintaa arvioidaan siten, että kullekin toiminnolle keksitään vastine. Ajatellaan ikään kuin vastaavaa vaikutusta, kuin minkä Hyviksen toiminta saa aikaan.

Aina sijaismuuttuja ei vastaa täydellisesti järjestön toimintoa – ja päinvastoin. Mutta olennaista on, että lukija voi itse arvioida, miten hyvin vastaavuus toteutuu. Käydään läpi sijaismuuttujat samassa järjestyksessä kuin toiminnot edellisessä kappaleessa. Listan lopuksi esitetään vaikutuskartta, jossa kaikki sijaismuuttujat sekä syrjäyttäminen ynnä muut vaikutukset on laskettu yhteen. Saadun tuloksen perusteella voidaan laskea SROI-suhdeluku.

Hyvän mielen talon **aukiolo**: Kaikista vuoden 9745 käynnistä vähennettiin 2497 ryhmäkäyntiä (koska ne huomioidaan eri proxyllä) = 7248 käyntiä. Käynti arvotettiin ensin 2 € ”kahvikupin” hinnalla, mutta koska Hyvis myös myy kahvia (80 snt/kuppi), voidaan yksittäisen käynnin arvo myös jättää avoimeksi ja sitä voidaan käyttää ns. break-even eli kynnysanalyysissä: ”kuinka paljon yhden käynnin pitäisi tuottaa, että investointi ’kattaa’ itsensä?” (ks. herkkyysanalyysi).

Virkistysryhmät: neljälle ryhmälle löydettiin melko suora vastine Porin kansalaisopiston kurssikatalogista (voimavararyhmä, juttelupiiri, naisten ryhmä ja karaoke) ja viisi muuta (levyraati, onnenpyörä, tietovisa, bingo ja vinyylilevyt) arvotettiin kansalaisopiston muiden kurssien keskihinnan (3,20 €/kerta) perusteella.

Vertaisryhmät: Vertaisryhmien proxyinä on Mehiläisen järjestämän interpersonaalisen psykoterapian eli IPT-ryhmäterapien omakustannushinta. Tämä on erittäin korkea arvio, mutta toisaalta on myös näyttöä siitä, ettei vertaisryhmien teho joissain tapauksissa poikkea ammattilaisten vetämistä ryhmistä⁶. Lisäksi virkistysryhmien arvon määrittäminen jo subventoiduista kansalaisopiston kurssien hinnoista (yllä, ts. todellinen järjestämiskustannus on suurempi) saattaa vastaavasti aliarvioida virkistysryhmien rahallista arvoa jäsenille. IPT-ryhmäterapia muistuttaa vertaisryhmiä, sillä IPT:ssä keskustellaan toistuvasti kunkin ryhmän jäsenen voinnista, masennusta laukaisseista ongelmista sekä tavoitteista⁷.

⁶ Pitt ym. 2013, ks. lähteet.

⁷ <https://www.mehilainen.fi/psykoterapia/IPT>

Liikuntaryhmät: Sijaismuuttujana eli proxynä Porin kaupungin liikuntapalveluiden 5 euron kertamaksu. Hyviksen järjestämän liikunnan aiheuttamaa syrjäyttämisaikutusta jäsenten muuhun vapaa-ajan liikuntaan (esim. jäsen jättää uintilipun ostamatta, koska Hyvis järjestää vesijumppaa) ei voida luotettavasti arvioida, mutta asia ratkaistiin siten, että toisaalta Hyviksen jäsenille liikuntapalveluista tarjotun alennuksen katsottiin kuittautuvan (näiden Hyviksen ulkopuolisten käyntien määrästä ei ole tarkkaa tietoa).

Tapahtumat: tapahtumia oli mahdollisesti enemmän, mutta tämä analyysi perustuu 17 tapahtuman arvottamiseen. Tapahtumia arvotettiin vaihtelevilla proxyillä. Esimerkiksi kokemusasiantuntijoiden pitämiä luentoja arvioitiin KoKoA ry:n luentopalkkiosuositusten mukaan. Tällöin teoreettinen hyöty tietenkin kohdistuisi kokemusasiantuntijoille, mutta tämä ei muuttaisi lopputulosta. Vastaavasti esimerkiksi opiskelijoiden sydän-infolle ei annettu analyysissä rahallista arvoa, koska on vaikea määrittää infon tuottamaa arvoa pitkällä aikavälillä, vaikka se saattaisi olla hyvinkin suuri. Jäsenen muistotilaisuus on mittaamattoman arvokas tapahtuma, mutta sitä ei tule arvottaa rahassa.

Retket: arvottaminen perustui 14 retken järjestämisen vaihtoehtoiskustannuksiin, kuten juna- ja bussilippuihin tai kilometrikorvauksiin jne. Ulkomaanmatkojen jäsenhintaa (omakustannus) vähennettiin tuotosta. Myös joulujuhlat kuuluivat kategoriaan retket, sillä niitä ei järjestetty Hyvän mielen talolla; niiden katsottiin korvaavan puolet virkistystoiminnan kuluista, kuten on aiemmin mainittu.

Keittiötoiminta, hävikkiruoka ja ruoan jakelu: Lounaan proxynä toimii 8,90 € hintainen lounasseteli ja sen syrjäyttämisaikutus voidaan laskea Hyvän mielen talolla tarjottavan lounaan keskihinnasta 3,75 €. Hävikki-brunssin sijaismuuttuja on porilaisen *Ravintola Brunssin* brunssi, hinnaltaan 12 euroa. Brunssille ei lasketa syrjäyttämisaikutusta (ei katsota, että Hyviksen asiakkaat jättivät merkittävän määrän brunseja ostamatta hävikki-brunssin vuoksi).

Paikallisen A-killan kanssa järjestetty **koulujen ylijäämäruoan kotiinkuljetus** lasketaan puolestaan kokonaan A-killan ja koulujen ansioksi – vaikka olisi täysin perusteltua laskea siitä suurikin osuus Hyviksen ansioksi. Perusteena tälle on ensinnäkin se, että raaka-aineet (ruoka) tulevat kouluilta, A-killan osuudesta ei voida olla täysin varmoja, eikä toimitettujen annosten määrää tunneta. Sen sijaan 10-15 henkilön (päivittäin) Hyvän mielen talolta hakeman kouluruoan arvo lasketaan Hyviksen

”Usein masentuneet asiakkaani kokevat, ettei joko ole sellaista luottoihmistä, jolle haluaisi pulmistaan kertoa tai ettei halua rasittaa läheisiään puhumalla vaikeuksistaan. Ryhmässä omista elämän haasteista puhuminen on sallittua, jopa erittäin suotavaa”, kuvaa Anri Suorsa.”

tuottamaksi hyödyksi, jonka proxynä on kouluruoan hinta Porissa (2,84 €) eikä toiminnalla katsota olevan syrjäyttämisaikutusta.

Hävikkibrunssi ja ylijäämäruoan jakelu ovat Hyviksen toiminnassa ne elementit, joita on syytä arvioida myös **ympäristöressurssien näkökulmasta**. Kouluruoan ja hävikkibrunssin aiheuttama ruokahävikin vähentyminen voidaan katsoa noin kuuden hiilidioksiditonin (6 tkg CO₂-ekv.) päästövähennykseksi, jos ajatellaan, mikä määrä päästöjä syntyisi saman ruoan valmistamisesta. Tätä voidaan verrata päästöjen hintaan EU:n päästökaupassa, josta myös yksityishenkilöt voivat ostaa päästöoikeuksia esimerkiksi co2esto.com -sivuston kautta. Kuusi tonnia päästöoikeuksia maksaisi 291 euroa. Biojätteen välttämisen sijaisuuttajana taas toimii biojätteen tyhjennyksen hinta, joka tarkistettiin Porin L&T:n asiakaspalvelun chatista. 240 litran astian tyhjennys maksaa 6,13 €/viikko. Kouluruoan jakamisella vältetään 40 tyhjennystä ja ajateltiin, että hävikkibrunssi säästää 4 vastaavaa tyhjennystä. Nämä 44 biojäteastian tyhjennystä maksaisivat yhteensä 270 €.

Hyviksen aukiolo ylipäänsä tuottaa paitsi suoraa hyötyä asiakkaille, myös **epäsuoraa hyötyä** muille sidosryhmille. Yksi epäsuorasti hyötyvä sidosryhmä ovat alueen **palvelutalot**. Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien palvelut on Porissa kilpailutettu. Kilpailutuksen myötä alueen palvelutaloille on asetettu tavoite asumisyksiköiden ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta. Tämän seurauksena Hyviksen kävijämäärät ovat lisääntyneet. Hyviksen oma arvio on, että kävijämäärän kasvusta noin kolmannes selittyy asumisyksiköiden ulkopuoliseen toimintaan osallistumisella. Kun asiakkaat osallistuvat toimintaa, palvelutalot välttävät sanktiot, joita veloitteen täyttämättömydestä seuraa. Asiaa on kuvattu Porin perusturvalautakunnan kokouksen liitteessä⁸, jossa on myös annettu esimerkki sanktiomenettelystä:

*”Asiakkaista 50 % on osallistuttava säännöllisesti vähintään kahtena päivänä viikossa yksikön ulkopuoliseen toimintaan (...) Toiminnot ovat esimerkiksi työtoimintaa, päivätoimintaa, harrastustoimintaa tai vertaisryhmätoimintaa (ml. diagnoosipohjaiset terapia-, tai sen kaltaiset ryhmät) (...) Esimerkki sanktiosta: Porin perusturvan vastuulla olevia asukkaita oli yksikössä 8, tästä puolet on 4, ja kahden asukkaan kohdalla kriteerit täyttyivät, jolloin kahden asukkaan (8:2=4-2=2) kohdalla toteutetaan huhtikuun osalta vuorokausimaksun vähennys. Nämä asuvat tehostetussa palveluasumisessa: 2 hlöä * (101 € * 20 %) * 30 vrk = 2 hlöä * 20,2 € * 30 vrk = 1212 €.”*

⁸ <http://pori.cloudnc.fi/download/noname/%7Bb1cdf163-6f35-4391-95dc-f978fbdf25f1%7D/910812>

KAUPUNKI ILMAN HYVISTÄ?

Joskus terveydenhuollon ja yleisemminkin taloudellisessa arvioinnissa verrataan esimerkiksi jotain hoitomuotoa ja sen kustannuksia tilanteeseen, jossa asialle ”ei tehdä mitään”. Minkään tahon intressissä ei todennäköisesti tai toivottavasti olisi, ettei Hyvistä ja Hyvän mielen taloa olisi olemassa. On sekä Porin kaupungin että luultavasti STEA:n intressissä, puhumattakaan asiakkaista, että on olemassa järjestöjen tarjoamia matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita.

Tehdään kuitenkin ajatusleikki, jossa Hyvis katoaa kaupungista. ”Ei tehdä mitään” -vaihtoehdon sijaan jokin toinen järjestö tuottaa samantyyppistä toimintaa kuin Hyvis, koska samojen palveluiden tuottaminen laitospuolelta ei myöskään olisi todennäköistä. Vertailu muistuttaa kustannusvaikuttavuusanalyysiä, jossa kahden tai useamman hoitomuodon tuloksia verrataan niiden aiheuttamiin kustannuksiin.

Skenaarion apuna voidaan käyttää STEA:n avustustietokantaa, josta erilaisten järjestöjen saamia avustussummia voidaan tarkastella ja tarkastelua voidaan rajata esimerkiksi alueen ja avustuksen käyttötarkoituksen mukaan. Alueella toimii esimerkiksi nuoremmille (Hyvän mielen talon kävijöistä valtaosa on keski-ikäisiä ylittäneitä, osa jo vanhuuseläkkeellä), noin 18–35-vuotiaille mielenterveyskuntoutujille suunnattu kulttuuripaja LUMO. LUMO ei tietenkään ole täydellinen vertailukohta Hyvikselle, kuitenkin jokseenkin mielekkään vertailusta tekee se seikka, että LUMON toiminnasta on tehty ansiokasta arviointia SOSPED-säätiön toimesta⁹. SOSPED-säätiön tekemässä, NEET-nuoria koskevassa skenaariomallinnuksessa ”pehmeistä” indikaattoreista yksinäisyyttä ja ahdistuneisuutta koskevat positiivisimmat skenaariot ovat Hyviksen asiakaskyselyissä havaittujen nykyisten muutosten suuruuksia (40 % vähennys yksinäisyydessä sekä ahdistuneisuudessa). Kaikilta osin tulokset eivät luonnollisesti ole vertailukelpoisia, sillä LUMON toiminta tähtää myös opiskelun ja työllistymisen tukemiseen, joista ainakaan viimeksi mainittu ei kaikilta osin koske Hyviksen kohderyhmää.

Toinen vertailukohta voisi olla esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien Klubitalotoiminta, jota organisoisi sama järjestö kuin LUMON toimintaa. Kyse on kuitenkin kahdesta eri avustuksesta (samoin Hyviksellä on useampi avustuskohde eri toimintoihin). Klubitalon (Sarastus) toiminnasta ei tätä arviointia tehtäessä kuitenkaan ollut käytettävissä tietoja toiminnan tuottamista muutoksista kohderyhmässä. Ilman tällaista tietoa vertailu jää väistämättä vajavaiseksi ja onkin siksi arvioinnin toissijainen tarkastelun kohde, jonka tuloksia tarkastellaan päätulosten jälkeen.

⁹

https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Vuorinen-NEET%20tänään%20ja%20huomenna_0.pdf

TULOKSET

Taulukko alla on kuva Hyvis ry:n vaikutuskartasta. Se on yksinkertaistettu ja karsittu versio koko vaikutuskartasta (excell-tilukko), joka toimitettiin Hyvis ry:lle raportin liitteenä. Taulukossa on kuvattu analyysin kannalta olennaiset sidosryhmät, vaikutukset, vaikutusten arvoa kuvaavat sijaismuuttajat sekä niiden rahallinen arvo. Alimmalle riville on laskettu yhteen rahamääräistettyjen hyötyjen summa.

Taulukko: yksinkertaistettu vaikutuskartta

Sidosryhmä	Vaikutus	Sijaismuuttaja	Arvo rahassa
Hyviksen asiakkaat	<i>Aktivoituminen</i> <i>Vertaistuki mt-häiriöihin</i> <i>Ahdistuksen & masennuksen lieventyminen</i>	Hyvän Mielen Talon aukiolo omakustanteinen ryhmäterapia	
	<i>Sosiaaliset suhteet, yksinäisyyden väheneminen</i> <i>Liikunnan tuomat hyödyt</i> <i>Sosiaalinen osallisuus</i> <i>Ruoka ja seura</i>	kansalaisopiston harrastusryhmät kaupungin liikuntamaksut retket ja tapahtumat lounassetelit, kouluruoka ja hävikkibrunssi	105 898 €
A-Kilta + asiakkaat	<i>Kouluruoan ylijäämää noudetaan ja toimitetaan koteihin</i>	kouluruoan hinta Porissa, kuljetuksia ei huomioitu	8 910 €
Yhteiskunta	<i>CO2-päästösäästö ruokahävikin välttämisestä</i>	päästöoikeuden hinta EU:ssa biojäteastian tyhjennyksen hinta	1 603 €
	<i>Vähentynyt biojäte</i> <i>Tuki MTKL:lle</i>	keräystuotto vältetyt sanktiot	
Alueen palvelutalot	<i>Asukkaiden aktiivisuus säilyy paremmalla tasolla</i>	aktiivisuusvelvoitteen laiminlyönnistä	41 124 €
Yhteensä			157 535,00 €

Taulukosta nähdään, että suurin osa positiivisia vaikutuksista kohdistuu sidosryhmään Hyviksen asiakkaat, kuten on tietysti tarkoituksenmukaista. Sijaismuuttajat eivät kuvaa vaikutuksia yksi yhteen, vaan voidaan ajatella, että positiiviset vaikutukset seuraavat toiminnasta, jonka markkinahintainen vastine sijaismuuttajat ovat. Yhteensä hyötyjä kohdistuu eri toimijoille vuodessa yli 157 tuhannen euron arvosta.

VAIKUTUSTA VÄHENTÄVÄT TEKIJÄT

Yhteenlasketuista rahamääräistetyistä hyödyistä on erillisessä excell-taulukossa vähennetty useampia tekijöitä. Edellisessä kappaleessa esitellyssä hyötyjen summassa nämä tekijät on siis jo huomioitu. SROI-analyysissä tällaisia tekijöitä ovat:

- *Turha panostus*, jolla viitataan sellaiseen muutokseen, joka olisi tapahtunut muutenkin. Hyviksen tapauksessa ei katsottu olevan turhaa panostusta minkään toiminnon osalta.
- *Muun toimijan ansiot*, viittaa nimensä mukaisesti siihen, että jokin muu seikka tai taho vaikuttaa (yleensä positiiviseen) muutokseen. Tässä tapauksessa muun toimijan ansioihin laskettiin hieman monimutkaisesti se 67 % osuus Hyviksen kävijämäärän noususta, joka ei johtunut alueen palvelutalojen aktiivisuusveloitteesta
- *Syrjäyttäminen* ei nimestään huolimatta viittaa sosiaaliseen osallisuuteen/osattomuuteen vaan siihen osaan hyödyistä, jotka syntyessään vähentävät esimerkiksi asiakkaiden ostamia yksityisiä tuotteita ja palveluita. Tällaisiksi laskettiin analyysissä esimerkiksi lounaan hinta sekä matkojen jäsenhinnat. Yhteensä syrjäyttämisaikutuksia oli yhteensä 16 263 euron edestä.
- *Vaimeneminen* liittyy käsitteensä siihen, kun toiminnan pidemmän aikavälin hyötyjä aletaan arvottamaan. Tässä tapauksessa analyysiä ei uloteta pidemmälle aikavälille, joten hyötyjen vaimenemisella on pienempi käytännön merkitys. Vaikutuskartassa vaimenemista ei siksi huomioida.

SROI-LUVUT

Kun kokonaishyödyistä on vähennetty vaikutusta vähentävien tekijöiden merkitys, päästään laskemaan SROI-suhdeluku. Nettohyödyt jaetaan hankkeen kustannuksella eli avustussummalla. Lasketaan ensimmäiseksi Hyviksen SROI-luku vertaamalla hyötyjä avustusten (STEA, Porin kaupunki, Porin vammaisneuvosto) summaan (150 850 €)

$$\text{SROI}_A = \frac{157\,535,95 \text{ €}}{150\,850,00 \text{ €}} = 1,04$$

Tuloksena on niukasti positiivinen SROI-luku 1,044. Hyvikseen sijoitettu euro tuottaa siis noin 4 % vuosikoron. Tuloksen tulkinta ei tietenkään ole täysin aukoton, sillä SROI-laskelmaan sisältyy useita epävarmuuksia. Joka tapauksessa tämä on SROI-laskennan perustulos.

Verrataan seuraavaksi Hyviksen sosiaalista tuottoa pelkästään STEAn kohdennettuun avustukseen. Tässä vertailussa lähtökohta on, että esimerkiksi Porin kaupungin avustus on ehdollinen STEAn maksamaan avustukseen. Tavallaan skenaario on realistinen, sillä Hyviksen toiminta pelkän kaupungin avustuksen varassa olisi erittäin hankalaa. Kun Hyvän mielen talon sosiaalinen tuotto jaetaan STEAn siihen kohdentamalla avustuksella, saadaan:

$$SROI_B = \frac{157\,535,95 \text{ €}}{131\,000,00 \text{ €}} = 1,20$$

Eli pelkkään STEAn avustukseen nähden Hyvis tuottaa jo yli 20 % "voittoa". Tällainen tarkastelu ei toisaalta ole käytäntö esimerkiksi ROI-luvun suhteen, vaan tapana on verrata investoinnin tuottoja suhteessa investoinnin osuuteen kokonaissummasta.

Jos kuitenkin jatketaan STEA-avustusten vertailua, voidaan nyt palata tarkastelemaan yllä esitettyä skenaariota, jossa Hyvistä ei olisi. Verrataan Hyviksen avustusta suhteessa saman alueen, saman "toimialan" järjestöjen saamiin avustuksiin. Ensin suhteessa hieman nuoremmille suunnattuun Kulttuuripaja LUMOn toiminta-avustukseen:

$$SROI_C = \frac{232\,000,00 \text{ €}}{131\,000,00 \text{ €}} = 1,77$$

Ja toisaalta Klubitalotoimintaan kohdennettuun avustukseen:

$$SROI_D = \frac{127\,000,00 \text{ €}}{131\,000,00 \text{ €}} = 0,97$$

Klubitalotoiminnan suhteen arvioinnissa ei ollut käytettävissä tietoja vaikutuksista kohderyhmään. Kuitenkin klubitalotoimintaan sijoitetun euron on sanottu tuovan jopa 4,57 euron säästön psykiatrisen sairaanhoidon kustannuksista. Luku perustuu ESKOT ry:n tekemään ROI-laskelmaan (huom. ei SROI)¹⁰. Suora johtopäätös tästä voisi olla, että jos Klubitalo tuottaa yli 4,5-kertaista hyötyä siihen sijoitettuun rahaan nähden, ja Hyvis 0,97-kertaista hyötyä Klubitaloon nähden, niin Hyviksen SROI voisi sekin olla jopa yli nelinkertainen laskelman seurauksena syntyneeseen arvioon verrattuna! ($0,97 \times 4,57 = 4,43$). Kuitenkaan vertailu eri kustannusrakenteilla, vaikkakin osin samojen kohderyhmien parissa, toimivien järjestöjen välillä ei ole tarkoituksenmukaista. Se ei välttämättä ole järjestöjenkään intressissä. Kustannusvaikutusten vertailu suhteessa sekä Klubitaloon että LUMOon vaatisi joka

¹⁰ <https://suomenklubitalot.fi/klubitalojen-vaikutus/klubitalojen-vaikutus/>

tapauksessa tarkkoja vertailtavien indikaattoreiden tuloksia, joita ei tämän arvioinnin tiimoilta ollut käytettävissä.

HERKKYYSANALYYSI

Herkkyyksanalyysinä käytetään niin sanottua Break even -, eli *kannattavuusraja-* tai *kynnysanalyysia*. Yritystalouden ja kirjanpidon puolella Break even -analyysissä etsitään joko sellaista hintaa (tietyllä myynnillä) tai tiettyä myyntimäärää (tietyllä hinnalla), jolla yrityksen talous on tasapainossa. Tämän kannattavuusrajan tai break even -pisteen yläpuolella yritys tuottaa voittoa.

Kuinka tätä voidaan soveltaa SROI:hin? Entä Hyviksen tapaukseen? Lähtökohdaksi otetaan Hyviksen ”perustuote” eli aukiolo ja vierailut Hyvän Mielen Talolla. Aiemmassa laskelmassa käyntien sijaismuuttujana käytettiin 2 € kahvikupin hintaa. Hyvän Mielen Talolla kuitenkin myös myydään kahvia 80 sentin jäsenhintaan (ei ole tarkkaa tietoa myydyn kahvin määrästä, joten sitä ei ole analyysissä). Lähdetään kahvikupin sijaan määrittämään käynnille hintaa, joka vähintään korvaisi Hyviksen tuottamien muiden hyötyjen ja Hyviksen saaman rahoituksen erotuksen.

Ilman peruskäynneille annettua ”kahvikuppihintaa” Hyviksen sosiaalinen tuotto on 143 040 euroa. Erotus saadun rahoituksen ja sosiaalisen tuoton välillä on siten $150\,850\text{ €} - 143\,040\text{ €} = 7\,810\text{ €}$. Kun tämä erotus sitten jaetaan Hyvän Mielen Talon peruskäynneillä, saadaan yhdelle käynnille ”hintaa”:

$7810\text{ €} \div 7248\text{ käyntiä} = 1,08\text{ €/käynti}$.

Jos asiakas kokee peruskäynnin (huom. poislukien liikunnan, ryhmät, retket ym.) arvokkaampana kuin noin yksi euro ja kahdeksan senttiä, voidaan ajatella toiminnan kokonaisuudessaan tuottavan ”voittoa”. Tai vastaavasti jos rahoittaja katsoo yhden tällaisen peruskäynnin olevan mainittua summaa arvokkaampi.

Tällainen yksittäisen käynnin arvo on varmastikin useassa tapauksessa aliarvio, sillä Hyvän mielen talolla asiakkaille on tarjolla esimerkiksi pyykinpesu-, sekä tietokoneiden käyttömahdollisuus, joiden hintoja ei sisällytetty arviointiin.

Toisessa kynnysanalyysissä on sama lähtökohta kuin edellisessä. Eli ei anneta Hyvän Mielen Talon peruskäynnille vielä rahallista arvoa. Tarkastellaan sen sijaan hyvin olennaista Hyviksen potentiaalista vaikutusta: psykiatristen hoitopäivien välttämistä. Yhden psykiatrian hoitopäivän, akuuttipsykiatrian hoitopäivän, psykoosihoitopäivän ja mielialahäiriöhoitopäivän kunkin hinta on 483 €¹¹. Kuinka

11

<https://www.hus.fi/hus-tietoa/talous/Hinnoittelu/Documents/HUS%20Palveluhinnasto%202019.pdf>

monelta psykiatriselta hoitopäivältä (miltä tahansa edellä mainituista) tulee välttyä, jotta toiminta maksaa itsensä takaisin?

Tarvittavien säästettyjen hoitopäivien lukumäärä lasketaan jakamalla tähän mennessä huomioitujen hyötyjen ja kustannusten (avustussumman) erotus 7810 € hoitopäivän hinnalla 483 €/päivä.

$7810 \text{ €} \div 483 \text{ €/päivä} = 16 \text{ päivää}$.

Hyviksen toiminta on siis tästä näkökulmasta katsottuna tuottavaa, jos se kaiken järjestämänsä toiminnan ohella onnistuu säästämään kuusitoista psykiatrista hoitopäivää vuodessa.

Psykiatrisen hoitopäivän suoritehinnan soveltamista voitaisiin jatkaa vertaamalla sitä koko toiminnan kustannuksiin – siis ottamatta ollenkaan huomioon kaikkia muita vaikutuksia, joita Hyviksen toiminnalla on. Tällöin ei kuitenkaan enää ole kyse itse SROI-analyysin herkkyysoanalyysistä.

Pelkkiä psykiatrisia hoitopäiviä tulisi mainitulla suoritehinnalla säästää 312 kappaletta (=150 850 / 483), jotta toiminta maksaisi itsensä yhteiskunnalle takaisin terveydenhuollon suhteen. Tätä lukua voidaan vielä verrata kaikkien Hyviksessä järjestettyjen aktiviteettien yhteenlaskettuun osanottajamäärään: 9745 käyntiä / 312 vältettyä hoitopäivää ≈ 31 käyntiä per vältetty hoitopäivä.

Tuloksen voi tulkita niin, että järjestölähtöinen ennaltaehkäisevä mielenterveystyö on erittäin edullinen tapa järjestää palvelut, jos oletetaan, että ilman palvelua paine kohdistuisi terveydenhuoltoon. Toisaalta on todettava, että tilanteessa, jossa mielenterveyspalvelut järjestettäisiin laitosmuotoisesti, olisi myös hoitopäivän hinta matalampi.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Raportissa tutkittiin Porin Mielenterveyshdistys Hyvis ry:n ja sen isännöimän Hyvän mielen talon tuottamaa sosiaalista tai yhteiskunnallista arvoa SROI-arviointimenetelmän avulla. Hyvis ry on vuonna 1971 perustettu sote-järestö, joka toteuttaa toimintaansa pääasiallisesti Hyvän mielen talolla.

Tässä raportissa tarkastellun toiminnan avustussummasta Hyvis saa noin 87 % sosiaali- ja terveysministeriön alaiselta STEAlta ja noin 13 % Porin kaupungilta. Lisäksi hieman alle 0,5 %:n osuus tulee Porin vammaisneuvostolta. SROI-menetelmällä pyrittiin arvioimaan sitä yhteiskunnallista arvoa, jota Hyvis saamiensa avustusten turvin tuottaa.

SROI-arvioinnissa voidaan hyödyntää useampaa lähestymistapaa. Raportissa pääroolissa oli niin kutsuttuihin proxyihin eli sijaismuuttujiin perustuva lähestymistapa. Tuossa lähestymistavassa kaikkea Hyviksen toimintaa ja sen vaikutuksia pyrittiin arvottamaan vastaamalla kysymykseen: *mitä tämän toiminnan tuottaminen edellyttäisi ilman Hyvistä?* Esimerkiksi Hyviksen järjestämiä harrastusryhmiä verrattiin Porin kansalaisopiston kurssitarjontaan ja oireperustaisia vertaisryhmiä yksityisen sektorin ryhmäterapiaan. Hyviksen kävijöiden eli jäsenten lisäksi toiminnasta hyötyy myös ympäröivä yhteiskunta: toiseksi suurin rahamääräistetty hyöty katsottiin olevan sillä, että Hyviksen järjestämään päivätoimintaan ohjautuu alueen palvelutalojen asiakkaita, ja palvelutalot siten välttävät sanktiomaksuja, joita aktiivisuusvelvoitteen täyttämättä jättäminen aiheuttaisi.

Arvio Hyviksen SROI-luvusta vaihteli sijaismuuttujiin perustuvassa laskutavassa, maltillisilla oletuksilla, välillä 1,04 – 1,20. SROI-lukua voisi nostaa esimerkiksi ajallisen perspektiivin pidentäminen, jolloin toki tulokset olisi diskontattava, mutta myös pitkän aikavälin hyödyt tulisivat mukaan laskentaan. Toisaalta pitäytyminen yhdessä toimintavuodessa lisää arvion luotettavuutta.

Vaihtoehtoisessa lähestymistavassa voitaisiin tarkastella, ja alustavasti tarkasteltiin, Hyviksen saamien avustusten suhdetta muiden samantyyppisten, saman alueen järjestöjen avustuksiin. Suoraa vertailukohtaa Hyviksen palveluille ja sen aiheuttamalle muutokselle ei kuitenkaan ole, mutta esimerkiksi Sosped-säätiön tekemissä skenaariomalleissa yksinäisyyden ja ahdistuneisuuden vähenemisen maksimiarvot ovat olleet samaa luokkaa kuin ne muutokset, joita Hyviksen jäsenet raportoivat jäsenkyselyssä (noin 40 % parannus molemmissa). Vain havainnollistavaksi tarkoitettussa vaihtoehtoisessa analyysissä tarkasteltiin kahta samalla alueella toimivaa matalan kynnyksen mielenterveysjärjestöä. Vaikka järjestöjä ei voida suoraan verrata toisiinsa, voidaan todeta, että Hyvis

todennäköisesti tuottaa aikuisväestössä positiivista mielen hyvinvointia suhteellisen kustannusvaikuttavasti.

Herkkyysanalyysissä tarkasteltiin sitä, miten paljon yhden Hyvän mielen talon vierailuiden pitäisi tuottaa hyvinvointia, että koko Hyviksen toiminnan voitaisiin katsoa tuottavan ”sosiaalista ylijäämää”. Toiseksi tarkasteltiin sitä, kuinka monta (akuuttia) psykiatrasta hoitopäivää toiminnan tulisi ennaltaehkäistä, jotta se olisi kannattavaa. Vastaukset näihin kysymyksiin ovat 1,08 euroa ja 16 hoitopäivää. Jos toisen näistä katsotaan toteutuvan – siis joko säästetään vuoden aikana 16 psykiatrasta hoitopäivää tai rahoittaja katsoo, että yksittäinen vierailu Hyvän mielen talolla on arvokkaampi kuin euro ja kahdeksan senttiä – niin ollaan voiton puolella!

KIRJALLISUUTTA

Klemelä, J. (2017). Järjestöt, vaikuttavuus & raha. SROI-arviointimenetelmä. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Helsinki.

Pitt, V., Lowe, D., Hill, S., Prictor, M., Hetrick, S. E., Ryan, R., & Berends, L. (2013). Consumer-providers of care for adult clients of statutory mental health services. The Cochrane Database of Systematic Reviews, (3), CD004807. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD004807.pub2>

Puhakka A. (2019). SOSIAALINEN INVESTOINTI: KÄSITE JA MAHDOLLISUUDET HYVINVOINTIVALTION UUDISTAMISELLE. Kalevi Sorsa -säätiö.
https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2019/05/KSS_Puhakka_web.pdf

Sipilä, J. (2011). Hyvinvointivaltio sosiaalisena investointina: älä anna köyhälle kalaa vaan koulutus! Yhteiskuntapolitiikka, 359–372.

Social Value UK (2012). Guide To Social Return On Investment.
<http://www.socialvalueuk.org/app/uploads/2016/03/The%20Guide%20to%20Social%20Return%20on%20Investment%202015.pdf>

Euroopan komissio (2019). Employment, Social Affairs & Inclusion: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044&langId=en>